

Publicat el 12-6-2005 a "Levante - EMV".

"En realidad, dado que la arquitectura, si lo es, es también obra de arte, como tal goza de la doble e indivisible naturaleza de monumento histórico y obra de arte, y la restauración de arquitectura queda igualmente regida por las instancias histórica y estética.../...la diferencia con las condiciones de la arquitectura no depende ciertamente de que sea distinta la esencia de la arquitectura y de la obra de arte, sino de que en la arquitectura la espacialidad propia del monumento es coexistente al espacio ambiente en que este ha sido construido" Teoría de la restauración, Cesare Brandi. Roma 1963 (Principios para la restauración de monumentos arquitectónicos, pág. 77); Ed. Castellana Alianza Editorial, Madrid 1988, © Giulio Einaudi editore. Torino, 1977"

A hores d'ara, davant del Renaixement i del Barroc

Josep Maria Sancho i Carreres *

M'he quedat d'una peça en llegir la columna '*Las Migas*' que assíduament signa **Jesús Civera** amb molta cura (informació precisa), seny (criteri) i agudesia (capacitat crítica), que sota el títol '*El renacimiento frente al barroco*' dedica al '*problema*' de l'absis o Capella Major de la Seu Valentina. La meua sorpresa ha estat com l'ha afrontat i resultat d'un '*cop de ploma ideològic*'. Sense més matisos: ni de vàlua patrimonial -qüestió relativa que sempre tindrà posicionaments discrepants però que té, a hores d'ara exigències legals en tractar-se d'un Monument-, ni de tècniques d'intervenció, ni de funcions i mitjans per al gaudi sociocultural, entre dues 'arquitectures' (ho dic amb conscient i justificada tendenciositat) que tenim inserides en una única construcció de base gòtica, adaptada després al gust reinaxentista i poc anys després transformada al gust (o a l'imperi?) barroc com, passat més de tres-cents anys, ens ha aplegat a nosaltres.

En qualitat d'arquitecte especialitzat en patrimoni que, a més a més, practica la seua tasca en l'administració autonòmica competent en aquesta matèria, m'he trobat en la situació -lògica- de defensar la integritat conceptual i decorativa d'arquitectures que, en bona mida per (de) formació acadèmica, les tinc totalment avorrides, però que són testimoni històric que conjuga en ambients contextuals de la ciutat i que compten -o comptaven- amb gran predicament popular. És el cas dels immobles del famós arquitecte **Mora**, de decorativisme en estil '*neorenacimiento español*' que els de la professió anomenem de conya '*estilo remordimiento*' (sempre en castellà), el manteniment de la decoració dels quals m'ha costat prou disgusts amb les comunitats de veïns que havien de pagar la restauració. També m'ha tocat defensar, l'IVAM, amb més convenciment -i algú diria que fonamentalisme, en desconéixer els arguments- que els seus propis autors, i tremole -però si no abdique de la meua feina no tardaré massa en comprovar-ho-, de pensar el dia en què haja de dedicar esforços a defensar la integritat conceptual i constructiva del manteniment d'algunes genialitats sublimes i un bon tros de desficacis megalòmans amb que el nostre conciutadà **Calatrava** ha renovat les postals turístiques de València.

Ideològicament abomine que els temples, contenidors arquitectònics de

vàlua, costejats pel poble en el passat (directament o per la magnanimitat d'aquells qui els explotaven) hagen estat instruments de domini cultural i social i que ara en ple segle XXI, estiguen privatitzats, i en ser mereixedors d'inversions públiques per al seu sosteniment m'afecta que, des dels seus restaurats púlpits se seguisquen pregonant algunes consignes anacròniques i partidistes allunyades, segons el meu enteniment, de l'exemple i la paraula d'aquell revolucionari que fa més de dos mil anys fou executat '*selectivament*' a Palestina. Però això no em distreu d'intentar mantenir els valors d'eixes arquitectures, de vegades aplegant a discutir sobre caracteritzacions pròpies de la ritualitat religiosa que no sempre coneixen els actuals responsables.

Per tant, em toca defugir prevencions personals i patrons d'encasellament, sens dubte respectables, però que, en ser d'ordre ben divers als històrics i estètics, no han d'imposar-hi prevalences. I això no significa manca de criteri. Ve a compte del que deia el professor **Maravall** (pare) en un llibre titulat '*La Cultura del Barroc*' on assenyalava que la caracterització compartida del nord -reformista- i del sud -contrareformista- era '*l'extremositat*', d'uns en falsa austeritat i d'altres en falsa riquesa, sempre mitjançant l'escenografia proveïda pels artistes de l'època (els arquitectes també ho eren) que treballaven al servei -i cobraven- del poder. Aquesta síntesi intel·lectual ens permet d'evitar relativitzacions subjectives de vàlua entre 'estils'. Fer ara distincions simplificadores d'aquest caire (p.e. llum/tenebres), quan les mancances dels nostres ulls les ha resoltes **Iberdrola**, i quan el distanciament religiós permet observar les herències 'artístiques' amb major independència de la càrrega comunicativa,... em sembla més desfachat que l'ús de la paraula 'retro'.

Sé ben bé que el gremi del pinzell (i dels historiadors que s'han encisat amb les seues obres), és culturalment mes fort que el gremi de la rajola i l'algeps (no ho dic en el sentit contemporani de l'actual desfeta del territori, sinò en l'àmbit acadèmic, des d'on es remarca com intrusisme corporativista l'opinió dels arquitectes). Però em pregunte, ¿diria el mateix l'assenyat Civera si s'hagués de pronunciar sobre el '*desmuntatge reversible*' de la transformació barroca de pinzell (però també de taulell i algeps) feta per **Palomino** en la Basílica de la Mare de Déu per tal de rescatar a la vista la cúpula (lluminosa?) de l'edifici original, que resta intacta darrera seu i és el sosteniment veritable de la coberta de l'edifici? o aquest seria '*remordimiento primitivo*' i per tant rebutjable?

Curiosament fou obra concebuda, com tot el conjunt de l'edifici, per l'arquitecte **Diego Martínez Ponce de Urrana**, el mateix que va traçar la remodelació barroca de l'absis de la Seu executada pel també arquitecte **Pérez Castiel**. El tal Diego, a qui els poderosos de l'època li encomanaven les seues '*tenebroses dèries*', ¿era un artista tan dolent que rau condemnat a la no recuperació del seu projecte en un lloc i a l'ensorrament -a trossos i a mossos, tot d'una-, de la remodelació en l'altre? Estem segurs què no s'hi pot compatibilitzar la coexistència i el gaudi públic en aquestes situacions?

En efecte, debat (cosa que exigeix mètode) i no simplificació (cosa que exigeix descartar prejudicis) és obligació categòrica per a la presa de decisions sobre temes complexos que, a més a més, presenten perfils legals. I com més aviat millor: els projectes arquitectònics són instruments

que han de manifestar solvència en l'executòria, però també en la prefiguració, de manera que oferisquen les condicions necessàries per avaluar amb coneixement de causa si interessa aplegar on es dirigeixen. No siga cas que ens penedim després perquè la voluntat -obligació- del rescat patrimonial d'un testimoni de vàlua incontestable -la part zenital de les pintures renaixentistes sobreposades a les gòtiques originals-, ens haja portat enlaire (*'en volandas'*) per damunt de l'aplaudiment general, acrític, basat en el prestigi d'un mal entés autenticisme i en el menyspreu tòpic d'un barroc qualificat de cartó pedra.

* Arquitecte-Urbanista, especialitzat en patrimoni arquitectònic

Fitxer baixat de <http://www.terracritica.org>